

Pomembno= razlikovanje med nomi. in realnim BDP, saj višje cene blaga lahko nominalno napihnejo velikost BDP, ki velja za dol. obdobje.

Nominalni BDP $t = P_{tj} \times Q_{tj} + P_{th} \times Q_{th}$

Nom. izračun je treba popraviti z indeksom naraščanja cen/deflatorjem, ki jemlje za izhodišče cene jabolk in hrušk v dol. baznem letu P_{jo} in P_{ho} .

Realni BDP $t = P_{jo} \times Q_{jt} + P_{ho} \times Q_{ht}$

BDP je določen na osnovi lokacije pf, medtem, ko je BNP oz bruto nacionalni proizvod določen na osnovi lastnine pf. BNP vključuje vse dohodke, ki so jih prejeli prebivalci določene države (tudi v tujini) in izključuje dohodke, ki so jih prejeli tuji lastniki pf v domačem gospodarstvu.

Dinamiko gospodarske dejavnosti ugotavljamo s stopnjo gospodarske rasti g , ko primerjamo gospodarsko dejavnost določenega leta v primerjavi s predhodnjim letom. Izražena je v odstotkih.

$g = \frac{\text{realni BDP } t - \text{realni BDP } t-1}{\text{realni BDP } t-1} \times 100$

BDP per capita (na prebivalca) je najpomembnejši kazalec revščine posameznikov v državi, ne kaže pa porazdelitve medposamezne sloje, ne pove nič o strukturi ustvarjenega proizvoda.

BDP izraža le prijavljeno tržno dejavnost ne vključuje naturalne proizvodnje in ne upošteva sive ekonomije. Velikost BDP ne upošteva že akumuliranega bogastva v gospodarstvu. Pomembnejši so drugi kazalci kvalitete življenja kot so raven onesnaženosti, zdravstvena oskrba,

KAZALCI STANJ

Celotno prebivalstvo delimo na delovno silo in vzdrževano prebivalstvo.

Delovna sila (N) = zaposleni (L) + nezaposleni (U) oz $N = L + U$

Stopnja nezaposlenosti : $u = U / N \times 100$

Število nezaposlenega prebivalstva ugotavljamo z 2 metodama :

- (a) **metoda administrativnih registrov nezapo. oseb** – zajamemo populacijo, ki prijavlja nezapo. na določenih uradih.
- (b) **Metoda anketiranja** – anketiranje določenega vzorca gospodinjstev (1-3%) v določenem referenčnem obdobju. Rezultati omogočajo posploševanje niso primerni za ugotavljanje nezaposlenosti v posameznih regijah.

Nezaposlenost je dinamična in kompleksna kategorija, podatek o nezaposlenosti pa je le statičen prikaz stanja nezaposlenosti.

Okunov zakon : stopnja nezaposlenosti se praviloma giblje v skladu z gibanjem outputa. Nezaposlenost se znižuje v obdobjih gospodarske rasti in zvišuje v obdobjih gospodarskega padanja. V ZDA je 1 % znižanje stopnje nezaposlenosti povezano s 3 % povečanjem stopnje gospodarske rasti za določeno obdobje. Vrednost korelacijskega koeficienta se giblje med 1 in - 1. Vrednost 0 pomeni, da povezave sploh ni, 1 da je povezanost pozitivna in popolna, - 1 povezava je negativna a popolna.

Okunov zakon poudarja **ciklično obliko** nezaposlenosti, katere vzrok je nihanje gospodarske dejavnosti (BDP)

Strukturna nezaposlenost se pojavi, ko pride do neskladij med iskalci in ponudniki zaposlitve.

Frikcionalna nezaposlenost se pojavi, ko zaposleni iščejo boljšo službo, migracije, porodniška, ... vzrok so trenja na trgu delovne sile.

Latentna nezaposlenost je prikrita. Formalno so zaposleni a ne prispevajo k BDP.

RAST SPLOŠNE RAVNI CEN ali INFLACIJSKA STOPNJA

Inflacijska stopnja je kazalec, ki nam pove velikost odstotne spremembe povprečne ravni cen v obdobju (P t) v primerjavi s predhodnim obdobjem (P t-1) :

$$i i = (P t - P t-1) / (P t-1) \times 100$$

stopnjo rasti inflacije ugotavljamo z indeksi rasti cen, ki predstavljajo povprečje rasti cen posameznega blaga, ki je znotraj določene košarice blaga v praviloma enoletnem obdobju. Stopnje rasti in padanja so različne zato ločimo : zmerne inflacije (do 10 % letna rast cen), hiperinflacije (nad 50 % mesečno) in deflacije (znižanje stopnje rasti cen). Inflacija otežkoča ekonomski račun. Država lahko zamrzne cene in s tem ustavi inflacijo ampak v glavnem se ne vmešava v taki meri.

Makroekonomske kazalce lahko tudi združujemo :

u + i i = indeks revščine (misery index).

Naraščanje tega indeksa je posledica neuspešno vodene ekonomske politike.

Galopirajoča inflacija se pojavi, ko naraščanje plač v izrazito povečanih skokih lovi skoke cen blaga, nato pa se visoke plače pojavijo kot visok strošek, ...

MEDNARODNI GOSPODARSKI TOKOVI

Izvoz oz izvozno povpraševanje je lahko pomemben generator gospodarske rasti, kar še posebej velja za manjša gospodarstva. Večji izvoz je praviloma povezan z večjim uvozom. Vpletenost gospodarstva v mednarodne gospodarske tokove v teku določenega obdobja izražamo z razmerjem med izvozom (X) in uvozom (M) oz neto izvozom (X – M) kot deležem BDP.

Metodologija spremljanja uvozno izvoznih tokov gospodarskih subjektov neke države s tujimi gospodarstvi je zaradi primerljivosti mednarodno standardizirana, izkazuje pa jo plačilna bilanca določene države.

Plačilna bilanca je sestavljena iz :

- Tekoči račun : predstavlja poglavitni delež X oz M tokov vidnega in nevidnega blaga.
- Kapitalsko finančni računi : kapitalsko finančni tokovi
- Neto napake in izpustitve

Cilj ekonomske politike države je doseganje čimvečje učinkovitosti gospodarstva kot celote ... čim večji BDP oz visoka g, nizka nezaposlenost, zmerna inflacija in stabilni (naraščajoči) neto izvoz.

2. EKONOMSKA POLITIKA

Na raven BDP vplivajo mnogi dejavniki :

- Zunanji dani dejavniki (vremenski pogoji)
- Sistemsko institucionalni dejavniki (organizacija, kultura)
- Država z orodji ekonomske politike

Ekonomska politika države :

- **Fiskalna politika** = politika javnih dohodkov in izdatkov, ki se izraža v državnem proračunu ali paradržavnih institucijah.

- **Monetarna politika** = povezana z določanjem količine denarja, kredita in drugih monetarnih inštrumentov. Centralna banka posredno vpliva na obnašanje gospodarskih subjektov v realni sferi gospodarstva.
- **Politika dohodka** = državno vmešavanje na trgih delovne sile z regulacijo plač, kar posredno vpliva na ne/zaposlenost, stroške podjetij in povpraševanje.
- **Politika zunanje menjave** = politika usmerjanja uvozno izvoznih tokov blaga in storitev torej gospodarskih odnosov s tujino.

2. 1. FISKALNI SISTEM (MEHANIZEM)

Fiskalno ali proračunsko politiko v celoti opredeljuje **proračun**, ki ga opredelimo z izrazom :

$$\text{Davki (T)} == \text{proračun} == \text{izdatki (G)}$$

Proračun praviloma velja za enoletno obdobje, razmerje med davki in izdatki pa je lahko različno : $(T = G)$. . . **proračun je izravnán**

$$(T < G) . . . \text{proračunski primankljaj (deficit)}$$

$$(T > G) . . . \text{proračunski presežek (suficit)}$$

Proračuni so lahko sprejeti na različnih ravneh (državni, regijski, občinski,...).

Strukturna neuskklajenost proračuna = če posamezne postavke dohodkov in izdatkov v določenem obdobju niso namensko izenačene.

Časovna neuskklajenost = ko bilance javnega financiranja v posameznih proračunskih obdobjih izkazujejo primankljaje ali presežke, v nekem daljšem obdobju pa je proračun lahko izravnán.

Davki se razlikujejo glede na (ne) posrednosti subjekta obdavčenja (= posredni ali neposredni). Ločijo se tudi glede na stopnjo (progresivne, proporcionalne, regresivne stopnje).

Državni izdatki pa se ločijo glede na namen.

Javni dolg (B) = posledica neizravnánosti bilanc javnega financiranja iz preteklih obdobj oz je seštevek proračunskih primankljajev iz preteklih let. Je spremenljivka stanja, ki se iz proračunskega leta v leto spreminja. Spremembe so odvisne od servisiranja (pokrivanja) javnega dolga, za katerega mora država najemati kredite po določeni obrestni meri (i) za znesek B. **Spreminjanje javnega dolga prikažemo :**

$$\text{\$ } B = G - T + i B$$

Javni dolg se bo spreminjal v odvisnosti od tekočega proračunskega deficita/suficita oz razmerja med T in G. Javni dolg se lahko povečuje tudi, če je proračun izravnán, zaradi pokrivanja obstoječega primankljaja za obresti na javni dolg iB.

Če želimo javni dolg ohraniti na **obstoječi ravni** potem velja :

$$\text{\$ } B = 0 = G - T + i B$$

$$\text{in } T - G = i B$$

Tekoči proračunski presežek mora v tem primeru zadostovati za pokrivanje javnega dolga.

Javni dolg običajno prikazujemo kot **delež od BDP (B / Y x 100)**. Enačba B :

$$\text{\$ } B / Y \times 100 = \text{\$ } (G - T) / Y \times 100 + i B / Y \times 100$$

Gospodarska rast je dejavnik, ki lahko vpliva na javni dolg v pozitivni smeri. V primeru danega (G - T), (i) in (B) se bo B zmanjševal v primeru povečanja BDP. Javni dolg se v tem primeru delno financira iz stopnje gospodarske rasti (g).

2. 2. MONETARNI SISTEM

Centralna banka (neodvisna inštitucija od države) nadzoruje in usmerja poslovanje denarno bančnega sistema in pri tem uporablja različne inštrumente kot so mobrestna mera, določanje stopnje obvezne rezerve poslovnih bank, plačilni pogoji, izdaja državnih obveznic, ... z namenom, da bi vplivala na monetarne cilje kot je količina denarja v obtoku.

2. 2. 1. RAZVOJ DENARJA

Denar je nastal kot posledica razvoja menjave. Naključna menjava je bila posledica naključnih presežkov, vzrok menjave pa je bil drugačna uporabna vrednost blaga. (2 noža = 1 košara).

Oblikovali so se prvotni trgi in pogosto je bila potrebna verižna menjava zato je neko blago prevzelo obliko splošnega ekvivalenta in nastala je splošna oblika menjave. Najprej so bile to žlahtne kovine, nato kovani denar nato pa še papirnati denar, ki se je razvil iz potrdil za hranjenje in varovanje zlata oz plemenitih kovin. Mehanizem delovanja skladišča lahko predstavimo :

Tok inputov zlata == skladišče == tok outputov zlata

Papirna potrdila (goldsmith notes) so začela opravljati funkcijo plačevanja blaga in so začela krožiti med posameznimi subjekti v gospodarstvu. Nastal je zametek denarnega obtoka. Nadaljna posledica skladiščenja zlata je bila ta, da je skladiščnik ugotovil, da ne potrebuje 100% kritja, da bi zadostil zahtevam po izplačilu. Torej so 30% previdnostne rezerve zadostovale za normalno poslovanje skladišča/banke. Tu so bile osnove za nastanek bančnega denarja, ki zelo poenostavi proces menjave. Dandanes se uporablja plastični denar, ki je preknjiževanje tehnično zelo poenostavil.

2. 2. 2. FUNKCIJE DENARJA

- **Funkcija menjalnega sredstva** : omogoča menjavanje blaga.
- **Plačilna funkcija** : izvira iz dejstva, da mora vsak gospodarski subjekt sprejeti denar a je plačilo mogoče tudi odložiti. Tako so nastali denarni substituti (ček, menica, kredit). V tej zvezi nastaj problem likvidnosti oz možnosti spremembe določenega nadomestka v denar. Denarni substituti se ločijo glede na stopnjo likvidnosti.
- **Funkcija merila vrednosti** : cena nam pove vrednost določenega blaga.
- **Funkcija hranilca vrednosti** : denar je sredstvo v katerem lahko hranimo premoženje iz previdnostnih ali špekulativnih razlogov.

Le dober denar (kateremu vrednost ne pada) lahko opravlja navedene funkcije.

2. 2. 3. OBLIKE DENARJA V SODOBNEM GOSPODARSTVU

- o Kovanci : predstavlja zanemarljiv delež celotne denarne mase v gospodarstvu.
- o Papirnati denar : so različni bankovci.
- o Bančni ali knjižni denar : je denar na računih bank.

Količino denarja v obtoku zajemamo z **monetarnimi agregati**. Najpomembnejši

- **M 1 = denar v obtoku + vloge (depoziti) na vpogled**
- **M 2 = M 1 + časovno vezane vloge, ki jih je mogoče razdreti a ne takoj in ne brez določenih stroškov.**
- **M 3 = M 2 + fiksno vezani depoziti za daljši čas in računi pri nebančnih inštitucijah.**

Monetarni agregati (M 1, M 2, M 3) se ločijo po stopnji likvidnosti.

Na monetarno maso oz na obseg posameznih agregatov vpliva Centralna banka s svojo monetarno politiko. Lahko vpliva neposredno (s tiskanjem gotovine) ali pa posredno z različnimi **mehanizmi vplivanja** :

Določanje obveznih rezerv poslovnim bankam. Znižanje obveznih rezerv pomeni povečanje kreditne sposobnosti banke in obratno.

Spreminjanje obrestne mere, saj CB posoja poslovnim bankam denar po določeni obrestni meri in tako z zvišanjem obrestne mere zmanjšuje povpraševanje poslovnih bank po denarju in jim zmanjša kreditne sposobnosti bank in posledično zmanjšuje količino denarja v obtoku.

Operacije odprtega trga pomenijo, da CB lahko izdaja oz prodaja državne obveznice katerih donos oz obrestna mera je višja kot običajno. S tem vleče denar iz obtoka.

CB lahko posega na trg denarja s prodajami in odkupi deviz in s tem zmanjšuje oz povečuje količino denarja v obtoku. Takšni posegi imajo pomembne učinke na spreminjanje deviznih tečajev in na uvozno / izvozno politiko. Denarna in tečajna politika sta tesno povezani.

Poleg CB pa lahko denar ustvarjajo tudi poslovne banke. Ustvarjanje denarja poslovnih bank izvira iz načela delnega kritja denarja (frakcionalnih rezerv).

Proces multiplikacije denarja :

RAVEN BANKE	NOVE VLOGE	KREDITI	REZERVE
Začetna banka	1000	900	100
Druga raven bank	900	810	90
Tretja raven bank	810	729	81
Četrta raven bank	729	646,1	72,9
...
Celotni bančni sistem	10000	9000	1000

Celotno povečanje mase denarja je večje od začetne vloge, odvisno pa je od stopnje obveznih rezerv. Velikost povečanja določa multiplikator denarja, ki je recipročna vrednost odstotka obvezne rezerve. V našem primeru je vrednost :

$$\text{Denarni multiplikator} = 1 / 10 \% = 10$$

Končni cilj monetarne politike je vplivanje na realne procese proizvodnje podjetij in na gospodarsko rast.

2. 3. ZAŠČITNI SISTEM

Država lahko spodbuja ali zavira vključevanje gospodarske dejavnosti države v mednarodne tokove blaga. Lahko omejuje uvoz z uvedbo carin ali kvot in s tem spodbuja domača podjetja. A pri tem nima prostih rok, saj jo zavezujejo sklenjene mednarodne pogodbe, sporazumi in članstva v mednarodnih organizacijah, bilateralne pogodbe (recipročnost), ...

Pomemben je tudi posreden način vplivanja s tečajno politiko oz z določanjem cene domače valute. Zniževanje cene domače valute bo vzpodbudilo izvoz in obratno.

Možni sta **2 skrajni politiki določanja menjalnih tečajev :**

- Prosto določena menjalna razmerja : devizni tečaji se oblikujejo tržno na osnovi ponudbe in povpraševanja po devizah.
- Fiksno določena menjalna razmerja : na deviznem trgu se CB vmešava kot eden izmed ponudnikov ali povpraševalcev. V drugem primeru pa CB garantira določeno raven tečaja kar zahteva devizne rezerve in bistveno večje vmešavanje CB.

2. 4. DOHODKOVNI SISTEM

Država s politiko dohodka posega na trg dela, predvsem na raven plač in na druge dohodke, ki so povezani z ravni plač (davki na plače, regresi, trajanje dopusta, nadomestila za nezaposlenost). Pomembno je določanje minimalne plače, ker to posredno vpliva na celotno lestvico plač.

Z določitvijo ravni plač vpliva na stroške podjetij oz na mednarodno konkurenčnost gospodarstva kot celote, po drugi strani pa tudi na obseg povpraševanja / potrošnje, kar omogoča realizacijo proizvodnje podjetij. Višje plače pa lahko pomenijo tudi pritisk na inflacijo.

2. 5. MEDSEBOJNA POVEZANOST EKONOMSKIH POLITIK

Pojavlja se problem usklajenosti različnih oblik ekonomske politike in njen velik pomen. (zvišanje min plač – višji stroški podjetja – manjša konkurenčnost na medn trgu / povečano D – realizacija proizv ...).

3. TEORIJE POSLOVNIH CIKLOV

3. 1. ZNAČILNOSTI POSLOVNIH CIKLOV

Poslovni cikli so značilna nihanja BDP oz stopnje gospodarske rasti (g) okoli neke trendne gospodarske rasti ($trenda$) ter s tem povezanih pojavov, kot so nezaposlenost in inflacija.

Posamezne faze gospodarskega cikla :

Poslovni cikli se ločijo po trajanju cikla in po amplitudah. Padanja gospodarske dejavnosti so lahko večja in dolgotrajna, ki jih spremljajo negativna gibanja tudi drugih kazalcev – takšno stanje imenujemo recesija.

Zakaj narodna gospodarstva ne rastejo linearno po neki stabilni stopnji gospodarske rasti ?

- Jevonsova teorija sončnih peg : sončne erupcije določajo sevanje sonca in s tem vplivajo na dobre / slabe letine.
- Bohm – Bawerk : vzroki gospodarske cikličnosti so tako kompleksni, da neka splošna teorija kriz, ki bi ponudila osnovo za pojasnjevanje prav vsakega cikla sploh ni možna.

3. 2. VZROČNOST POSLOVNIH CIKLOV

Gospodarske krize so multikavzalen pojav, v nadaljevanju pa bomo ponudili nekatere monokavzalne teorije.

a. **Teorija dolgih valov (Kondratieff)** : dolgoročna teorija, ki poudarja pomen bazičnih inovacij, ki naj bi bile vzrok več let trajajočih vzpenjajočih in padajočih valov. Bazične inovacije so pomembne, ker ponujajo vrsto investicijskih priložnosti. Postopoma se inovacijske priložnosti izčrpajo in gospodarstvo preide v padajoči del vala.

b) **Schumpetrova teorija (kratkoročnejša inovacijska teorija)** : poudarja, da se inovacije pojavljajo v grozdih. Resnična inovacija ni le enkratni pojav. Za monopolno – oligopolni kapitalizem je značilen proces kreativne destrukcije, saj ima inovacija dvojne posledice : vzpon nekaterih podjetij, ki prevzemajo inovacije in uničenje tistih, ki imajo še zastarelo tehnologijo.

c) **Monetarne teorije ciklov** : poudarjajo, da ritem cikla v osnovi določajo spremembe v monetarni politiki (ekspanzija ali restrikcija denarno – kreditne ponudbe ali spremembe v obrestnih merah). Če inovacije povzročijo naravni boom lahko monetarna politika povzroči umetni boom. (Friedman, Keynes)

d) **Teorije nezadostne potrošnje** : poudarjajo, da je raven potrošnje premajhna glede na zmožnosti proizvodnje torej jo le omejuje. Vzroki nezadostne potrošnje pa so različni. (Malthus, Keynes).

e) **Teorije čezmernega investiranja** : upadanje investicijskih zmožnosti, kar pomeni nezadostnost povpraševanja po investicijskem blagu.

f) **Teorija političnega cikla** : izpostavlja pomen političnih dejavnikov, ki povzročijo nihanje v gospodarstvu. Odločilna točka so volitve. Stranka, ki vlada želi ostati na oblasti in ima vzvode ekonomske politike v svojih rokah. Po volitvah lahko umetno ustvari recesijo, pred volitvami pa sprejema takšne ukrepe, ki imajo kratkoročno v predvolilnem obdobju ugodne posledice za gospodarsko rast. Po volitvah pa se razmere spremenijo. Ritem političnih volitev določa ritem gospodarskih gibanj :

(Tufte, Kalecki, Nordhaus)

Posebna oblika teorije političnega cikla = **neo – avstrijska mikroekonomska** različica političnega cikla, ki poudarja, da je treba vzroke cikličnosti iskati v povezavah med skupinami politikov ali političnih strank in posameznimi deli gospodarstva. Kajti vplivne politične stranke lahko strateško varujejo posamezne gospodarske panoge, velika podjetja ali regije s sistematičnim praviloma dolgoročnim namenjanjem sredstev.

- g) **Razredne teorije cikličnosti** : iščejo vzroke v razrednih nasprotjih med delom in kapitalom, neenakomernosti v razdelitvi dohodka, ki se izražajo v nasprotovanjih med delodajalskimi in delojemalskimi združenji predvsem glede ravni plač. To se posledično izrazi v poslovanjih podjetij in ukrepih države.
- h) **Teorije zloma** : so skrajna različica razrednih teorij, ki pravijo, da zaradi imanentnih nasprotij kapitalističnega sistema, kapitalizem ustvarja čedalje večja nasprotja. Amplitude postajajo čedalje večje, kar vodi do zloma sistema.

- i) **Socialdemokratska teorija umirjanja** : izpostavlja vlogo države, ki z ekonomsko politiko umirja nasprotja med delom in kapitalom tako, da postavljajo amplitude vedno manjše.

Država lahko z ekonomsko politiko vpliva na poslovne cikle tako, da se vmešava v gospodarsko dejavnost na različne načine. Vmešavanje države je odvisno od konkretne kompozicije spleta ekonomske politike. Usmeritev spleta ekonomske politike je lahko naravnana v smer spodbujanja agregatnega povpraševanja ali spodbujanje agregatne ponudbe.

4. KLASIČNA TEORIJA GOSPODARSKE RASTI

4.1. VZROKI GOSPODARSKE RASTI

Klasična shema gospodarske rasti : (Smith, Ricardo, Mill, Marshall)

Sklepanje klasičnih ekonomistov vključuje prepričanje v učinkovito delovanje tržnega mehanizma in prepričanje o irelevantnosti količine denarja v gospodarstvu. Velja Sayev zakon o trgih.

Sayev zakon deluje tudi na trgu ponudbe in povpraševanja po denarnih prihrankih. Ponudba denarnih prihrankov je odvisna od številnih dejavnikov, najpomembnejši pa je obrestna mera (i).

Na sliki je s funkcijo varčevanja (S) ponazorjena **odvisnost med količino prihrankov in obrestno mero**. Ta je naraščajoča, saj je pri višji obrestni meri količina ponujenih prihrankov večja ob CP. Funkcija se spremeni če se spremeni klavzula ceteris paribus (povečanje dohodkov, ki so osnova za varčevanje). Krivulja varčevanja se premakne v desno (S').

Na sliki je prikazano povpraševanje po denarnih prihrankih, ki je določeno s poglobitnim namenom uporabe prihrankov – investicijami. **Investicijsko povpraševanje** je določeno s številnimi dejavniki (pričakovani profit, obdavčenje profitov, obrestna mera, ...). Če pa pri CP opazujemo odvisnost med ceno najemanja denarja za investicije oz obrestno mero in količino investicijskega povpraševanja ugotovimo, da bo funkcija investicijskega povpraševanja (I) padajoča. Pri višjih obrestnih merah bo investicijsko povpraševanje manjše in obratno. Če se kak drug pogoj spremeni (povečanje negotovosti naložb) se tudi funkcija premakne (I').

Dana funkcija varčevanja in investicijskega povpraševanja omogočata **opredelitev ravnotežne ravni obrestne mere**.

Ravnotežje na trgu denarnih prihrankov :

V primeru, da se spremeni kak dejavnik, ki določa ali ponudbo denarnih prihrankov (na sliki povečanje prihrankov) ali investicijsko povpraševanje se bo ravnotežje porušilo a se bo vzpostavilo nova ravnotežna raven obrestne mere (i^{**}).

Bistvo klasičnega varčevalno investicijskega avtomatizma je predpostavka, da nihanje obrestne mere opravlja funkcijo neproblematičnega pretvarjanja S v I . To je le aplikacija veljavnosti Sayevega zakona na trgu denarja.

Predpostavki klasične teorije :

- I. Trg deluje učinkovito, kar pomeni, da ni neizkoriščenih kapacitet oz pf v gospodarstvu. Klasična teorija ni videla kasnejšega Keynesianskega problema neizkoriščenosti proizvodnih kapacitet, premajhnega agregatnega povpraševanja in neučinkovitosti delovanja trga denarja, ki onemogoča spreminjanje prihrankov v investicije.

- II. Vprašanje o potrebni količini denarja v gospodarstvu je reševala kvantitetna teorija denarja (Hume, Smith, Ricardo), ki ima statični in dinamični vidik.

Statično (identitetno) pojmovanje kvantitetne teorije denarja : sporoča, da je vrednost enote denarja pravzaprav delnica fizično ustvarjenega družbenega produkta. Večja količina denarja v gospodarstvu pomeni razvrednotenje vrednosti posamezne delnice – denarne enote oz inflacijo. Manjša pa ravno obratno.

$$M \times V = P \times T$$

M = količina denarja v gospodarstvu

V = obtočna hitrost denarja oz št premikov, ki jih opravi 1 denarna enota v določenem časovnem obdobju.

P = splošna raven cen

T = ustvarjeni družbeni produkt v fizični obliki oz realni output

Dinamično oblika kvantitetne enačbe denarja : izpostavlja posledice spreminjanja količine denarja v obtoku. Če predpostavimo, da je V konstanta. Posledice spremembe M se bodo izrazile v spremembi ravni cen ali spremembi ravni outputa :

$$(M + \% M) / M = (P + \% P) / P \times (T + \% T) / T$$

$$(\% P / P) = \text{inflacijska stopnja } (i)$$

$$(\% T / T) = \text{stopnja gospodarske rasti } (g)$$

$$(\% M / M) = \text{stopnja naraščanja količine denarja } (m)$$

$$m = (1 + i) \times (1 + g) - 1$$

Ker so g in i i praviloma majhne velikosti se stopnja rasti količine denarja izrazi v seštevkcu : $m = i + g$

Ker pa so klasični ekonomisti verjeli, da se povečanje količine denarja povsem izrazi v zvišanju cen (inflaciji) potem velja : $m = i$

V primeru zmanjševanja količine denarja pa nastane deflacija : $-m = -i$

Značilno klasično logiko pojmovanja denarja najdemo pri Ricardu. Menil je da bodo **učinki spremembe količine denarja**

- Simetrični (posledice povečanja količine denarja bodo enake učinkom zmanjšanja, v enem primeru gre za inflacijo, drugem pa za deflacijo).
- Proporcionalni (proporcionalnost posledic se kaže v učinkih spremembe količine denarja na relativne cene in dohodke)
- Trenutni (učinek spremembe količine denarja se kar takoj razlije po gospodarstvu). Vse je kasneje kritiziral Keynes.

Poglavitna načela klasične ekonomije :

- Prosto delovanje trga (laissez – faire gospodarstvo ali liberalizem).
- Nevmešavanje države z ekonomsko (aktivno monetarno) politiko, saj le ta povzroča le nevtralne inflacije ali deflacije. Nevtralne zato, ker se kljub spremembi splošne ravni cen relativne cene in odnosi razdelitve dohodkov ne spremenijo.
- Bistvena je dejavnost znotraj realne sfere gospodarstva.
- Fiskalno poseganje države (z davki, proračunsko razporejanje) naj bo omejeno.
- Država naj omeji svoje delovanje na zagotavljanje pravnega in splošnega reda (law and order).
- Država naj opravlja funkcijo nočnega čuvaja saj nihče ne more uporabiti kapitala bolj produktivno kot pa kapitalistični podjetniki.
- Zunanja trgovina naj bo brez omejitev (freetrade).

Navedena klasična prepričanja so prisotna tudi v sodobnih ekonomskih šolah – monetarizem, ekonomika ponudbe, teorija racionalnih pričakovanj.

4. 2. PONAŽORITEV KLASIČNE TEORIJE GOSPODARSKE RASTI

Makroekonomska problematiko lahko v poenostavljeni obliki predstavimo s pomočjo agregatne ponudbe (AS) in agregatnega povpraševanja (AD).

Klasično pojmovanje krivulje AS

Krivulja AS kaže celotno količino realne ponudbe blaga (realni output) nekega gospodarstva pri različnih splošnih ravneh cen (P). Količina AS je dana / določena z obstoječimi pf in njihova izkoriščenost je popolna. Takšno prepričanje je prikazano s popolnoma neelastično krivuljo AS na ravni realnega outputa O*. Krivulja AS se bo v nekem drugem obdobju premaknila (AS* pri ravni O**) zaradi morebitnega povečanja količine pf oz učinkovitejšega delovanja omenjenih dejavnikov.

Agregatno povpraševanje (AD)

Agregatno povpraševanje je seštevek 4 oblik povpraševanja :

- Po potrošnem blagu (C)
- Po investicijskem blagu (I)
- Povpraševanja države (G)
- Neto izvoznega povpraševanja (X – M)

Krivulja AD pa je **vsota** vseh teh komponent. Vzročnost padajoče krivulje AD lahko pojasnimo s pomočjo krivulje C : pri nespremenjenih dohodkih (CP) bodo pri višji ravni cen plačilne zmožnosti povpraševalcev po realnem outputu manjše oz obratno. Enako velja za ostale oblike povpraševanja. Pri splošni ravni cen P^* je agregatno povpraševanje po outputu na ravni O^* .

Krivulja AD se spremeni, če se spremeni kak dejavnik na strani AD (povečanje količine denarja v gospodarstvu cp poveča AD, premik v desno).

Makroekonomsko ravnotežje :

Združevanje krivulj AD in AS omogoča opredelitev makroekonomskega ravnotežja – ravni outputa (BDP) in splošne ravni cen (P).

Primer povečanja količine denarja v gospodarstvu :

Premik AD na desno (AD^*). Takšna sprememba ne more vplivati na raven BDP, saj je output po klasičnem prepričanju dan, zato se povečanje AD izrazi le v povišanju cen oz inflaciji.

Primer upravičenosti povečanja količine denarja v gospodarstvu :

V primeru gospodarske rasti, ko se ponudba realnega outputa poveča

(tehnologija) se krivulja AS premakne na AS^* , kar zniža splošno raven cen iz P^* na P^{**} . Prihaja do deflacije in za vzdrževanje nespremenjene ravni cen (P^*) je potrebno povečati količino denarja v gospodarstvu (premik AD v AD^*).

Učinek tega povečanja pa je skladno s kvantitetno enačbo denarja **nevtralen**. Le sile ponudbe določajo ponudbo realnega outputa.

5. KEYNESIANSKA TEORIJA

Nastajala je v 30. letih, kot reakcija na laissez – faire načelo klasične teorije.

Keynes je obudil Malthusovo klasično zaznavanje problema nezadostnosti efektivnega povpraševanja.

Izhodiščno mnenje Keynesianizma = pf gospodarstva niso zadostno izkoriščeni.

Naivni Keynesianizem :

Output ni dan (zato je krivulja AS popolnoma elastična). Povečanje AD se bo izrazilo v povečanju realnega outputa in ne v spremembi splošne ravni cen.

5. 1. TEORIJA EFEKTIVNEGA POVPRÁŠEVANJA

5. 1. 1. POVPRÁŠEVANJE PO POTROŠNEM IN INVESTICIJSKEM BLAGU

Gospodinjstvo	Y	C	S
A	1.400.000	1.600.000	- 200.000
B	1.800.000	1.800.000	0
C	2.200.000	2.000.000	+ 200.000

Y = RAZPOLOŽLJIV LETNI DOHODEK

C = POTROŠNJA

S = VARČEVANJE

$$Y = C + S$$

Potrošna funkcija CC :

Potrošna funkcija CC izpostavlja temeljni odnos med naraščanjem dohodkov (Y) in potrošnjo (C). Pomožna premica pod kotom 45° nam omogoča ugotovitev prelomne ravni dohodka (Y^*), ko se začne varčevanje (S).

Engelovi zakoni odvisnosti dohodka in potrošnje : S povečevanjem dohodka se :

- I. Relativno zmanjšuje delež izdatkov za prehrano (negativna dohodkovna elastičnost).
- II. Ostaja delež izdatkov za obleko, stanovanje in druge nujne dobrine nespremenjen (dohodkovna elastičnost je 1).
- III. Relativno povečuje delež izdatkov za kulturo, izobraževanje, ... in varčevanje (pozitivna dohodkovna elastičnost).

Zakoni potrošnje :

$$Y = C + S \dots \frac{Y}{Y} = \frac{C}{C} + \frac{S}{S} \dots \frac{Y}{Y} = \frac{C}{C} + \frac{S}{S} \dots$$

$$\frac{C}{Y} = MNP \quad \text{in} \quad \frac{S}{Y} = MNV$$

$$1 = MNP + MNV$$

Zakon MNP pravi, da se z vsako dodatno enoto dohodka čedalje manjši del namenja potrošnji. Zato ima funkcija CC pojemajočo obliko.

Zakon MNV pravi, da se s povečevanjem dohodka čedalje večji del namenja varčevanju.

Makroekonomska potrošna funkcija (C) in funkcija varčevanja (S) :

Q_p je potencialno dosegljivi output. Če bi obstajalo le povpraševanje bi bil ravnotežni dohodek na ravni Y^* , ki je nižji od Q_p zaradi nezadostne potrošnje. Pojavi se nepopolna izkoriščenost pf v obsegu $(Q_p - Y^*)$.

Določitev makroekonomskega ravnotežja :

Vključimo še investicijsko povpraševanje. Vodoravna premica $(I I)$ pomeni, da gospodarski subjekti določajo obseg invest. povpraševanja avtonomno. Obseg avtonomnega investicijskega povpraševanja $(I - I)$ zvišuje raven celotnega agregatnega povpraševanja $(C + I)$, le ta določa makroekonomsko ravnotežje (E) . Investicijsko povpraševanje angažira proizvodne zmogljivosti in gospodarstvo se približuje ravni potencialno dosegljivega outputa (Q_p) .

Dinamični učinki investicijskega povpraševanja : začetna investicija sproži vrsto nadaljnjih reakcij. Prihaja do multiplikacijskega učinka investicij.

Primer poteka investicijske multiplikacije : *Gradbeno podjetje delno plačuje delavce, del porabi za nakupe potrebnega materiala za gradnjo. Delavci potrošijo 3 / 4 svojih dohodkov za nakupe potrošnega blaga, gradbeno podjetje pa prav tako 3 / 4 dohodkov za nakupe materiala. Na drugi ravni se bodo povečali dohodki podjetjem, ki proizvajajo potrošno blago in podjetjem, ki proizvajajo gradbene materiale in stroje sicer v zmanjšanem obsegu, ker se je del dohodka (1 / 4) privarčeval. Na tretji ravni se nadaljujejo učinki – ta podjetja bodo tudi del dohodkov privarčevala del pa porabila ... V končni posledici bo celotni dohodek narastel bolj, kot pa je bila začetna vrednost investicije.*

Ravni povpraševanja	Obseg investicijskega povpraševanja (v mio)	Kumulativni učinek invest. povpraševanja
Začetna investicija	1000	1000
2. raven	$1000 \times \frac{3}{4} = 750$	1750
3. raven	$750 \times \frac{3}{4} = 562.5$	2312.5
...
N – ta raven	...	4000 (= Y oz BDP)

Intenziteto multiplikativnega procesa (ki je odvisen od MNP oz MNV) izražamo s številčno vrednostjo investicijskega multiplikatorja – k . to je število, ki nam pove za koliko se bo spremenil končni output (BDP) glede na začetno investicijo :

$$k = \frac{\Delta Y}{\Delta I}$$

V našem primeru je $k = 4000 / 1000 \dots k = 4$.

Ker pa je multiplikacijski proces odvisen od MNP oz MNV lahko vrednost investicijskega multiplikatorja opredelimo tudi drugače :

$$k = 1 / (1 - MNP)$$

$$k = 1 / (1 - 3/4) = 4$$

$$k = 1 / MNV$$

$$k = 1 / 1/4 = 4$$

Tukaj je multiplikativen proces nakazan v svojem **idealnem poteku**. Proces se lahko tudi prekine v primeru, ko je MNV = 1 oz MNP = 0.

Multiplikator zaposlenosti = z multiplikacijskim povečanjem outputa se poveča tudi zaposlenost.

Intenziteta multiplikacijskega procesa je odvisna od več dejavnikov. Učinek je močnejši v večjih gospodarstvih, kjer so zmogljivosti pf manj izkoriščene.

5. 1. 2. POVPRASEVANJE DRŽAVE

Država z davki znižuje potrošno in investicijsko povpraševanje a hkrati pa država sama tudi povprašuje in s tem spodbuja proizvodne potenciale gospodarstva.

Agregatno povpraševanje in določanje ravnotežnega dohodka,

Funkcija C + I + G (povpraševanje države)

Celovita funkcija agregatnega povpraševanja AE obsega povpraševanje po potrošnem blagu, investicijsko in povpraševanje države. Tudi državne investicije imajo multiplikativni učinek (fiskalna multiplikacija – javna dela). Izkoriščenost pf se še povečuje z vključevanjem G in gospodarstvo se približuje potencialni ravni outputa. Makroekonomsko ravnotežje opredeljuje raven celotnega AD, ki ga opredeljuje seštevek C + I + G .

Multiplikativni učinek (fiskalni ali investicijski) lahko deluje v obratni smeri in posledice so lahko velike, odvisno od intenzitete procesa negativne multiplikacije.

Keynesianska politika spodbujanja različnih oblik povpraševanja ima izrazito **diskrecijski značaj**. Učinkovita je zlasti v pogojih neizkoriščenosti pf, ko naj država izvaja ekspanzivno fiskalno ekonomsko politiko. Poleg tega pa je narav keynesianske ekonomske politike **kratkoročna**, kar pomeni, da mora država bdeti nad ravnijo agregatnega povpraševanja in ustrazno ukrepati.

5. 2. KEYNESOVA TEORIJA DENARJA

5. 2. 1. EKSOGENOST PONUDBE DENARJA IN LIKVIDNOSTNA PREFERENCA

Centralna banka avtonomno generira proces povečanja ali zmanjšanja povpraševanja s tem, da gospodarstvu ponudi večjo ali manjšo količino denarja. Kontrolira količino denarja v obtoku.

Krivulja ponudbe denarja (Ms)

M_s je neodvisna od obrestne mere. Če CB izvaja ekspanzivno monetarno politiko bo temu sledil premik v desno, če pa restriktivno pa v levo.

Krivulja povpraševanja po denarju (M_d) :

Povpraševanje po denarju ne določa le povpraševanje za transakcijske namene ampak tudi špekulativno povpraševanje po denarju, ki se izraža v likvidnostni preferenci. Le to opredeljujemo kot preferiranje ekonomskih subjektov po imetju premoženja v likvidni obliki. Oportunitetni strošek imetja denarja na vpogled je izguba dohodka od obresti, ki ga prinaša nelikviden denar. Zato je količina povpraševanja po denarnih sredstvih na vpogled pri visoki obrestni meri majhna, z nižanjem obrestne mere pa se povečuje. Pri določeni zelo nizki obrestni meri (i^*) pa postane krivulja M_d skrajno elastična. To področje imenujemo likvidnostna past (ML_p).

Ravnotežje na trgu denarja

Centralna banka lahko vpliva na količino denarja v obtoku, s tem posredno vpliva na raven obrestne mere do ravni (i^*). Kritična količina ponudbe denarja pa je ML_p .

5. 2. 2. TEORIJA DENARNE ENDOGENOSTI

Centralna banka pravzaprav ne ustvarja denarja samostojno, ampak le reagira na endogene (notranje) zahteve gospodarstva po denarju.

Mikroekonomski vzroki začetne endogenosti denarja

Na sliki je ponazorjen dinamičen tok dohodkov oz stroškov, ki kaže, da v obdobju 0 – t1 poslovanje podjetja poteka normalno. Kritično je obdobje t1 – t2 v katerem podjetje zaradi večjih stroškov zahteva kredite od poslovnih bank. Po tem obdobju so težave odpravljene a sposojanje je nenehna potreba podjetij, ki v nadaljevanju povzroči ustvarjanje denarja.

Tri ravni endogenosti ustvarjanja denarja :

Tri različice endogene teorije denarja :

- I. Akomodacionistična : poslovne banke se neposredno prilagajajo in le podaljšujejo zahteve do CB, ki jim v končni fazi kredite odobri.
- II. Strukturalistična : povečano povpraševanje po denarju se oblikuje šele potem, ko se premeša struktura bančnega sistema. Banka skuša popraviti svojo kreditno strukturo (portfelj).
- III. Politična : v primerih vmešavanja podjetij v poslovanje podjetij, bank,...

Endogena ponudba denarja

Krivulja ponudbe denarja (M_s) je vodoravna, kar izraža nasprotje eksogeni teoriji denarja. Centralna banka s spreminjanjem obrestne mere vpliva na količino denarja v obtoku.

Prelom endogene ponudbe denarja

Slika prikazuje nekakšno mešanico z eksogeno teorijo denarja. Endogeno povpraševanje po denarju se povečuje ($M_{d1} - M_{d2}$). Podjetja pa lahko dobijo le omejeno količino denarja po obrestni meri i , ker ponudba denarja po tej obrestni meri velja le do količine M_2 . nato centralna banka postopoma zvišuje obrestno mero zato se krivulja M_s pri M_2 prelomi in prične naraščati. Kako oster bo naklon je pa odvisno od zaostrevanja pogojev najemanja kreditov.

V realnosti govorimo o parcialni endogenosti in eksogenosti denarja.

5.3. OMEJITVE KEYNESIANSKE TEORIJE

Nakazali smo že diskrecijski značaj in kratkoročno naravnost.

Splošno mejo Keynesianske ekonomske politike nakazuje **združevalni diagram**.

Prikazuje učinke povečevanja agregatnega povpraševanja ($C + I + G$ na $C^* + I^* + G^*$) na izkoriščenost proizvodnih zmogljivosti gospodarstva (približevanje področju potencialnega outputa) in isti učinek (AD na AD^*) na splošno

raven cen. Krivulja AS postaja čedalje bolj neelastična, kar pomeni, da se učinki povečevanja agregatnega povpraševanja čedalje manj izražajo v povečevanju outputa in vedno bolj v naraščajoči ravni cen (**inflacija**). Makroekonomsko ravnotežje (E) bi lahko dosegli tudi pri neizkoriščenih proizvodnih zmogljivostih, kar implicira poseganje ekonomske politike države.

Še nekatere druge omejitve keynesianske ekonomske politike :

- Keynes se je zavzemal za **socializacijo investicijske dejavnosti** (do katere meje in na katera področja naj država posega s fiskalno politiko ?)
- Kje je meja državnega poseganja z davki in izdatki ? Keynes se je zavzemal za **progresivno obdavčenje bogatejših slojev** a tudi tu ni jasna meja.
- Keynes se zavzem za **proračunski primanjkljaj** in s tem večanje javnega dolga – kakšen je obseg zadolževanja države?
- Zagovarja **evtanazijo rentniškega sloja oz finančnega kapitala z nižanjem obrestne mere**, ker naj bi to vzpodbudilo investicijsko dejavnost, proizvodnjo in zaposlenost.

6. TEMELJNA NAČELA SODOBNIH EKONOMSKIH TEORIJ

6.1. MONETARIZEM

Izpostavljajo pomen denarja, za izhodišče pa jemljejo klasično kvantitetno teorijo denarja : $M \times V = P \times T$

PT = NOMINALNI DOHODEK (BDP)

M = PONUDBA DENARJA

V = OBTOČNA HITROST (ki se ne spreminja, zato jo izločijo iz analize)

Primer : BDP nekega gospodarstva $PT = 18$ \$, denarna ponudba $M = 3$ \$. V tem primeru je $V = 18/3 = 6$. Denar se obrača 6x letno, kar pomeni, da imajo ekonomski subjekti na določen dan v povprečju 1 / 6 svojih letnih dohodkov v obliki transakcijskega denarja.

Nakažimo nadaljno monetaristično logiko, obravnavano dinamično obliko kvantitetne enačbe : $m = i + g$, ki določa, da se naraščanje denarne mase izraža ali nominalno (v inflaciji) ali pa realno (stopnja gospodarske rasti g).

Predpostavimo, da monetarna masa raste po letni stopnji 12%, gospodarska rast pa je 3%. Velja : $12\% = i + 3\%$ torej $i = 9\%$.

Gospodarstvo se nahaja v stanju dinamičnega ravnotežja pri 3% in pri inercialni inflaciji 9%. Gospodarski subjekti se na tako stanje adaptirajo (inflacijska pričakovanja so 9%).

Dokler monetarna masa raste po stabilni stopnji, ni nikakršnega razloga, da bi se gospodarstvo premaknilo iz nakazanega ravnotežnega stanja.

Če pa se spremeni stopnja rasti denarne mase, se spremeni tudi ravnotežje. **Nakažimo spremembe ob povečanju denarne mase :**

- Poveča se realno denarno premoženje imetnikom denarja, zato pride do neravnotežja na trgu denarja. Presežke namenijo za nakupe blaga in storitev.
- Le začasno in v omejenem obsegu lahko povzroči učinek povečanja outputa oz gospodarsko rast, kajti gospodarstvo po monetaristični predpostavki deluje na ravni polne izkoriščenosti pf.
- Inflacijski pritiski : nova inflacija je višja od predhodne (inercialne).
- Le ta spremeni obnašanje gospodarskih subjektov.
- Zvišajo se nominalne obrestne mere na trgu, kar povzroči povratni učinek na povpraševanje po denarni masi, ki vzpostavi prvotno ravnotežje na trgu denarja a pri višji nominalni obrestni meri.

Stopnja gospodarske rasti ostaja dolgoročno gledano nespremenjena, ustaljena.

Monetaristični nasveti ekonomski politikci :

- I. Osrednji cilj ekonomske politike je določanje rasti denarne mase, ki nekako ustreza letnim stopnjam rasti BDP. Zagovarjajo (v nasprotju s keynesianisti) stabilno stopnjo rasti ponudbe denarja, kar je vsebina monetarnega pravila.
- II. Tako kot je keynesianska diskrecijska monetarna politika irelevantna za gospodarstvo je po mnenju monetaristov enako irelevantna tudi diskrecijska fiskalna politika (there's no free lunch). Vsi računi skupaj se izrazijo v inflaciji.
- III. V ozadju monetaristične teorije metanja države iz gospodarstva je pristajanje na učinkovitost trga in prevladovanje realne nad monetarno sfero gospodarstva. Sile ponudbe in povpraševanja in konkurence zagotavljajo čiščenje trga – pretok blaga iz proizvodnje v potrošnjo (market clearing) in hkrati zagotavljajo gospodarsko rast.
- IV. Nepotrebna je tudi dohodkovna politika države. Mezde naj bodo fleksibilne saj to zagotavlja izkoriščenost delovne sile, morebitna nezaposlenost pa je prostovoljna.

Monetaristična načela so bila uporabljena v dezinflacijskih obdobjih v postsocialističnih gospodarstvih, kjer je bil osnovni cilj zniževanje hiperinflacijskih stopenj. Na področju monetarne politike so se ta izrazila v stabiliziranju naraščanja denarne mase (na osnovi kvantitetne denarne enačbe, ki pravi da se realni BDP zaradi tega ne bo zmanjšal).

Na področju fiskalne politike pa se je monetaristična politika v postsocialističnem obdobju izrazila v odpravljanju mehkih proračunskih omejitev. Monetaristična trda proračunska načela (izravnani in manjši proračun) pa so tu opravila svoje.

Razlike :

Keynesianska teorija	Monetaristična teorija
POVEČANJE KOLIČINE DENARJA (m) SE	POVEČANJE KOLIČINE DENARJA SE
IZRAŽA PREDVSEM V GOSPODARSKI	IZRAZI LE KRATKOROČNO V

RASTI (g)	GOSPODARSKI RASTI LE V PRIMERU NEIZKORIŠČENOSTI KAPACITET. DOLGOROČNO PA SE IZRAZI V INFLACIJI (i i).
OBRESTNA MERA SE ZNIŽA KOT POSLEDICA POVEČEVANJA KOLIČINE DENARJA, KAR POVZROČI NARAŠČANJE INVESTICIJSKEGA POVPRASEVANJA	NARAŠČANJE DENARNE MASE POVZROČI ZVIŠEVANJE NOMINALNIH OBRESTNIH MER

6. 2. TEORIJA RACIONALNIH PRIČAKOVANJ

Zagovorniki TRP (Muth, Sargent, Lucas, Barro) temeljijo svoja razmišljanja na **hipotezi o učinkovitem delovanju trga** (efficient market hypothesis).

Efficient market hypothesis : trgi takoj reagirajo na morebitne presežke ali pomanjkanja blaga in zagotavljajo čiščenje trga (market clearing).

Kot vzorčni primer jemljejo **borzo**, kjer se cene delnic spreminjajo zelo hitro kot posledica spremenjenih pogojev poslovanja podjetij. Informiranost je takojšna.

TRP izpostavlja **pomen informiranosti** in **racionalnega predvidevanja** poteka prihodnjih dogodkov. Pomembne so **insiderske informacije**. Poleg tega pa izpostavlja tudi **pomen kontinuiranega spremljanja podatkov in drugih informacij, popravljanje modelov reakcij podjetij**, ... na takšnih osnovah se ekonomski subjekti vedejo racionalno in ne delajo sistematičnih napak.

Za razliko od monetarističnih adaptivnih pričakovanj so racionalna pričakovanja usmerjena v prihodnost.

Racionalnost pričakovanj gospodarskih subjektov zmanjšuje možnosti ukrepanja ekonomske politike države, kar jedrnato poudarja teorem o neučinkovitosti ekonomske politike (policy inefficiency theorem).

Ekonomska politika je neučinkovita saj ekonomski subjekti s prilagajanjem izničijo predvidene učinke ukrepa. Le neko presenečenje lahko kratkoročno spremeni potek gospodarskih dogajanj (to je le random shock).

V ozadju TRP je zaupanje v delovanje trga. Njihovo sporočilo je, da je treba izboljšati mehanizme učinkovitosti delovanja trgov, pri čemer ima pomembno vlogo razvoj in uvajanje sodobne informacijske tehnologije.

Beveridgova krivulja

Učinkovitost delovanja trga prikažemo na trgu dela s pomočjo Beveridgove krivulje. Le ta poudarja povezanost med ponudbo prostih delovnih mest in stopnjo nezaposlenosti. Pojasnimo logiko posamezne krivulje :

B 1 = Točka **X** ponazarja razmere v obdobju gospodarske rasti : ponudba delovnih mest je velika, nezaposlenost pa manjša. Točka **Y** pa ponazarja razmere v obdobju krize.

B 2 = ponazarja razmere na manj učinkovito organiziranem trgu dela.

Učinkovitost delovanja trgov ponazarja oddaljenost določene Beveridgove krivulje od izhodišča (krivulj je nešteto).

Kako izboljšati učinkovitost delovanja trga dela ?

- Izboljšava informiranost na trgu dela.
- Izboljšava regionalne gibljivosti delovne sile.
- Prekvalifikacija posameznih poklicev (programi za prezaposlitve).

KRITIKA TRP :

- I. Nasprotovanje predpostavki o učinkovitem delovanju trgov, češ da je pretirana. Nimajo vsi trgi značilnosti borze. Na drugih trgih ni uporabna.
- II. Nasprotovanje predpostavki, da tržni subjekti razpolagajo s popolnimi informacijami in racionalno reagirajo. Običajno se srečujemo z omejenimi racionalnimi pričakovanju, ki temeljijo na osnovi omejenih informacij ali pa neracionalna pričakovanja.

6. 3. EKONOMIKA PONUDBE

Poudarja pomen aktiviranja sil ponudbe (Arthur, Laffer, Kempf, Waminski).

Premik krivulje agregatne ponudbe :

Krivuljo AD je treba pustiti pri miru in vzpodbuditi sile, ki bodo premikale krivuljo AS. Povečanje outputa oz gospodarska rast bo hkrati stabilizirala oz celo znižala obstoječo raven cen in inflacijo. Treba je opustiti monetarno ekonomsko politiko in jo preusmeriti v izboljšanje fiskalne politike. To pa dosežemo z zniževanjem davčnih stopenj, predvsem z manjšim obdavčenjem dobičkov, kar bi aktiviralo sile ponudbe.

Lafferjeva krivulja – davčne stopnje in davčni dohodki :

Lafferjeva zakonitost pravi : S povečevanjem davčne stopnje se premosorazmerno povečujejo davčni dohodki, a le do stopnje to. Nato pa s povečanjem davčnih stopenj davčni dohodki pojemajo (na odseku $t_0 - t^*$ oz pri davčnih dohodkih $T_0 - T^*$). Po določeni kritični stopnji t^* pa se s povečevanjem davčnega bremena davčni prihodki celo zmanjšujejo.

Strnjeno sporočilo = davčne stopnje so previsoke, zniževanje le teh bo ugodno vplivalo na gospodarsko dejavnost, poleg tega pa bo povzročilo povečanje dohodkov proračuna.

Utemeljevanje veljavnosti Lafferjeve krivulje :

- Nižje davčne stopnje bodo legalizirale sivo ekonomijo.
- Zmanjševanje davka na dobiček bo spodbudilo večje investicije, kar sicer pride do izraza šele v postinvesticijskem obdobju : krivulja **I** se premakne na desno tako, da se pri nespremenjeni obrestni meri i^* investicijska dejavnost poveča kar posledično prispeva k naraščanju BDP :

- Zniževanje davčnih stopenj bo zajelo večje število prebivalstva med davčne zavezance torej bo vsota pobranih davkov večja.
- Zniževanje davkov bo povzročilo povečanje prometa blaga, prometa delovne sile torej se bo na splošno povečala davčna osnova.
- Zniževanje davkov na dohodke povzroči večjo ponudbo delovne sile, saj je zaradi višjih davkov na plače ponudba delovne sile manjša (obrat krivulje delovne sile).

Ekonomika ponudbe zagovarja srednjeročno spodbujanje sil ponudbe (nasprotno keynesianskemu kratkoročnemu uravnavanju povpraševanja), ker menijo, da je pomemben predvsem institucionalno nespremenljiv fiskalni okvir, ki stabilizira obnašanje gospodarskih subjektov in spodbudi podjetništvo. Treba se je povrniti h klasičnim načelom nevmešavanja države v gospodarsko dejavnost. Tako kot monetarizem, zavračajo keynesianske nasvete državnega demand managementa in se vrača k načelom klasikov ekonomije. Ekonomiko ponudbe lahko opredelimo kot ultraklasicizem, saj v bistvu izhaja iz Sayevega zakona.

6. 4. EKONOMIKA BLAGINJE

Je starejša ekonomska teorija, katere začetke so zaznamovali prispevki Pareta (1848 – 1923) in pozneje Pigoua (1877 – 1959).

Ukvarja se z vprašanji *ali je mogoče povečati blaginjo potrošnikov z drugačno prerazdelitvijo potrošnega blaga*. Enako velja za proizvodnjo : ali je mogoče povečati splošno ekonomsko blaginjo z drugačno bolj učinkovito uporabo pf v podjetjih.

Ekonomika blaginje tudi odpira vprašanje možnih škodljivih posledic proizvođenj posameznih podjetij (panog) na ravni družbe.

Izhodišče Paretove ekonomike blaginje = model splošnega ravnotežja v gospodarstvu, katerega razširimo na makroekonomsko raven (Walras). To predstavimo s pomočjo sistema enačb, ki veljajo za vsako panogo v gospodarstvu : $D_1 = F_1 (p_1, p_2, p_3, \dots$

$p_n)$

$D_1 =$

$F_1 =$

$p_1 =$

$p_2 =$

Enako lahko zapišemo tudi stran ponudbe. Ponudba blaga posamezne panoge : $S_1 = F_1 (p_1, p_2, p_3, \dots p_n)$

Predpostavimo, da je ponudba izenačena s povpraševanjem v vseh panogah, povsod je izoblikovano tržno ravnotežje. V gospodarstvu je izoblikovano stanje splošnega ravnotežja : $D_1 = S_1, D_2 = S_2, \dots D_n = S_n$

Gospodarstvo v splošnem ravnotežju predstavlja n enačb (št panog), ki vsebuje n neznank (cen). Takšen sistem omogoča rešitev : opredelitev cen blaga, kar je poglavitno sporočilo modela splošnega ravnotežja. Taka analiza je statična, a omogoča ugotavljanje določenih sprememb.

Edgeworthov pravokotnik :

Predstavlja problem optimalne porazdelitve potrošnega blaga.

Količine 2 vrst blaga (x, y), ki so v pogojih vzpostavljenega splošnega ravnotežja na voljo (so dane) med potrošnikoma Benom in Joshom prikazujeta stranici x in y . Maximalna količina blaga x , ki jo ima lahko B ali J je določena s stranico x in obratno. V točki Oj potrošnik B razpolaga s količino blaga x in y , potrošnik J pa nima prav nobenega blaga. Točka Ob ravno obratno. Točka A pomeni, da ima B na voljo X_B količine blaga x in Y_B blaga Y , potrošnik J pa ima na voljo X_J blaga x in Y_J blaga y .

Polje izboljšanja in krivulja kontrakta (Pareto optimum) :

Maksimalno zadovoljstvo potrošnikov B in J = vključimo še vpreference potrošnikov B in J, ki jih na sliki izražata sistema indiferenčnih krivulj U_B, U_B, U_B, U_B , za potrošnika B in U_J, U_J, U_J, U_J , za J.

Začetno stanje opredeljuje točka A, ki opredeljuje določeno porazdelitev blaga X in Y. Takšna porazdelitev ni optimalna (U_B, U_J). Če se premaknemo v točko M_2 se stanje izboljša za Bena za Josha pa se zadovoljstvo ne bo spremenilo. Če pa se premaknemo v točko M_1 se izboljša zadovoljstvo Josha, Bena pa ne. Takšna premika lahko opredelimo kot *win – status quo* spremembi porazdelitve blaga. Mogoče je opredeliti polje izboljšanja za oba potrošnika : določata ga indiferenčni krivulj U_B in U_J . premik v katerokoli točko znotraj senčenega polja pomeni izboljšanje za oba potrošnika – te premike imenujemo *win (B) – win (J)*.

Odpira se vprašanje maksimalnega zadovoljstva potrošnikov v danih okoliščinah. Izhodišče = $M_1 (U_B, U_J)$ – položaj je mogoče izboljšati le na račun drugega = premik *win – loose*.

Točke M_1, M_2, M_3, M_4 izražajo **Pareto optimum porazdelitve**, saj za njih velja, da je mogoče izboljšati zadovoljstvo enega na račun drugega. Če jih povežemo dobimo **krivuljo kontrakta**, kjer velja *win – loose* situacija. **Ni mogoče izboljšati zadovoljstva nekaterih potrošnikov ne, da bi se pri tem poslabšalo zadovoljstvo drugih potrošnikov.**

Enako velja za analizo proizvodnje podjetij.

KRITIKE PARETOVE ANALIZE :

- *Praktična uporabnost optimuma (uvoz)*
- *Iz analize izključuje porazdelitev in spremembe dohodkov potrošnikov.*
- *Zapostavlja dinamične učinke.*
- *Moralna vprašanja danih preferenc.*

PIGOU (Economics of welfare 1920) : ponudil je **teoretične osnove za vmešavanje države, ki naj bi z ustreznim ukrepanjem delovala v smeri izboljšanja splošne blaginje.**

Izhodišče = parcialna analiza tržnega ravnotežja (Marshall).

Opozarja, da v številnih panogah nastaja **učinek prelivanja** (spillover effect). Zasebno izboljšanje položaja posameznega proizvajalca z znižanjem stroškov lahko povzroči **eksterno povečanje stroškov na ravni družbe** – prihaja do **negativnih eksternalij** (pitanje s kostno moko, onesnaževanje, alkohol).

Negativne eksternalije :

Z družbenega vidika = preveč proizvodnih dejavnikov usmerjenih v proizvodnjo tega blaga.

Pozitivne eksternalije :

2 pomembna vidika za ukrepanje ekonomske politike :

- Nakazuje potrebo po obdavčenju v primeru negativnih eksternalij.
- Spodbujanje proizvodnje s subvencijami v primeru pozitivnih eksternalij.

6. 5. TEORIJA JAVNE IZBIRE

Predmet preučevanja = ekonomski vidiki procesov spreminjanja preferenc posameznikov v kolektivne odločitve. V ospredje postavlja eko vprašanja, ki so povezana z izražanjem in izvajanjem demokracije, ...politika. motivi politikov in strank so motivi privatne koristi.

Vzporednice in podobnosti :

Oblika	TEORIJA PRIVATNE IZBIRE	TEORIJA JAVNE IZBIRE
Glasovalci / D	Tolarski glasovi kupcev	Volilni lističi
Mehanizem	S in D	Volitve v demokraciji
Motivi	Maksimizacija zadovoljstva in profitov	Max. % in politične moči
Programi	Blago, storitve - usmerjanje privatnih pf	Kolektivno blago – javno usmerjanje
Možne napake	Market failures - monopol	Napake vlade
Časovni okvir	Odvisno od panoge	Volilni ritem – volitve
Predmet odločanja	Proizv. Blaga, stroški	Proračun, skladi, ...

Rezultat	Dobički - izgube	Volilna zmaga/poraz
-----------------	------------------	---------------------

Volilni paradoks : (Condorcet ... Arrow)

	Majhen	srednji	velik	majhen	proračun
Janez					
Tone					
Saša					
	2:1	2:1	2:1		

Racionalne javne izbire ni. Demokratična rešitev ni možna.

Vzroki paradoksa :

Janezova vrhnja preferenca je A (padajo A – C). Toneova vrhnja je B. Če bi Sašove preference imele le 1 vrh (Sašo 1), paradoksa ne bi bilo. Ker pa Saša preferira C ... Demokratična zmaga B. **Možnost paradoksa obstaja, če ima volivec ali skupina 2 ali več vrhov.**

Izpostavlja se vprašanje stroškov oz cene demokratičnega odločanja ...

Ekonomski optimum demokratične odločitve :

= Ekonomska dilema količine demokracije.

- D = ex ante stroškov volitev (cena ekonomske demokracije)
- E = ex post stroškov volitev (kvalitetna odločitev)
- $D + E$ = seštevek, ki predstavlja skupno ceno volitev
- $N1 = \text{OPTIMUM}$, ko je zajet $(N/2) + 1$ volivec

Imanentna nagnjenost državnega uslužbenca k uresničevanju lastnega interesa in k povečevanju birokracije ne glede na dejanske potrebe skupnosti.

Kritično vrednotenje javnih uslužbencev – nasprotovanje keynesianski in monetaristični teoriji.

7. NEZAPOSLENOST, INFLACIJA IN RAZDELITEV DOHODKA

7. 1. NEOKLASIČNA TEORIJA TRGA DELA IN NEZAPOSLENOSTI

Neoklasična teorija pristopa k problematiki statično in zapostavlja necenovne momente delovnega razmerja.

Individualna (L_s) in **Panožna (L_d) krivulja ponudbe dela :**

w = cena dela oz plača

$L (w)$ = količina dela izražena v urah, dnevih, ...

Posameznik bo pri višji plači (w) ponudil večjo količino dela (L_d). Pri tem obstaja neka minimalna raven plačila (w_{min}) pod katero posameznik ni pripravljen delati. Seštevek individualnih krivulj opredeljuje panožno krivuljo ponudbe dela.

Ponudba študentskega dela :

Ponudba kvalificiranega dela :

Obrnjena krivulja ponudbe dela :

Padajoča oblika krivulje dela :

Agregatna krivulja ponudbe dela :

Krivulja povpraševanja po delu in njen premik :

Krivulja povpraševanja po nujno potrebnem delu :

Agregatna krivulja povpraševanja po delu :

Ravnotežna raven plač in zaposlenost :

Posledice povečanja povpraševanja po delu :

Posledice zmanjšanja ponudbe dela :

Vmešavanje sindikatov na trgu dela prikažemo s krivuljo ponujene plače (KPP), ki je višje ležeča od tržne krivulje ponudbe dela.

Ločimo 2 strategiji sindikalnega vpliva :

1. Ohranitev ravni plač :

2. Ohranitev zaposlenosti :

Učinki institucionalno določene ravni plač :

Institucionalno določene plače so lahko posledica vmešavanja države ali rezultat kolektivnega pogajanja med delavskimi sindikati, delodajalci in državo. Izpogajana plača (w^*) je višja od ravnotežne plače (w_e). Ker delodajalci ne smejo izplačevati plače nižje od w^* prihaja do pojava neprostovoljne nezaposlenosti. Celotno število nezaposlenih pri ravni plač w^* ($L_{\max} - L^*$) se razdeli na neprostovoljno nezaposlene ($L^{***} - L^*$) in prostovoljno nezaposlene ($L_{\max} - L^{***}$).

Neoklasična teorija nasprotuje vmešavanju države na trgu dela, saj to moti delovanje tržnih sil. V primeru nevmešavanja države bi bile plače nižje a nižja bi bila tudi nezaposlenost (L^{**} namesto L^{***}).

Neoklasična dinamična razlaga delovanja trga : V obdobju gospodarske recesije, ko je povpraševanje po delu majhno, so plače nizke, nezaposlenost pa velika. Takšno stanje pa lahko traja le začasno, kajti nizke plače pomenijo nizke stroške v proizvodnji kar vodi v nižanje cen potrošnega in investicijskega blaga. Po določenem času bo padanje cen preseglo učinek nizkih plač, povečale se bodo realne blagajne posameznikov, zato se bo povečalo povpraševanje po potrošnem in investicijskem blagu, kar bo posledično tudi

povečalo povpraševanje po delu. Zato se bodo povečale plače in zaposlenost. Gospodarstvo se bo vrnilo v obdobje prosperitete. Laissez – faire načelo na trgu dela.

7. 2. INFLACIJA IN NEZAPOSLENOST – PHILLIPSOVA KRIVULJA

Phillips je ugotovil **povezavo med stopnjo rasti nominalnih plač in nezaposlenostjo.**

Nominalna plača je plača izražena v denarju, ki ne izraža realne kupne moči

(razmerje med nominalno plačo in cenami potrošnega blaga) delavcev kot jo realna plača.

Phillipsova krivulja :

Dopolnjena Phillipsova krivulja :

Phillipsova krivulja sloni na keynesianskih teoretičnih osnovah, saj sporoča, da lahko država zmanjšuje nezaposlenost z ekspanzivno monetarno politiko. Z ustrezno ekonomsko monetarno politiko lahko izbiramo med **inflacijo** in **manjšo brezposelnostjo** ter obratno. Odpira dilemo usmeritve ekonomske politike : Kaj je pomembnejše? Brezposelnost ali inflacija ?

Negativne plati inflacije :

- (a) Povzročajo stroške popravil cen, ker cene pri višji inflaciji ne izražajo več realnih stroškov.
- (b) Nastajajo stroški obrabe podplatov (obiski bank).
- (c) Ogrožanje mednarodne konkurenčnosti gospodarstva.
- (d) Povzročajo hrup v gospodarstvu, ker cene ne opravljajo temeljne naloge, ki je indikator relativne redkosti blaga oz pf.
- (e) Prihajajo do prerazdelitve dohodkov. Nekateri sloji dobivajo, nekateri izgubljajo (s fiksnimi dohodki).
- (f) Možnost hiperinflacije (kumulativne posledice inflacije).

Negativne plati nezaposlenosti :

- (a) Izguba deleža BDP, ki bi ga nezaposleni sicer ustvarili.
- (b) Povečuje se breme davkov.
- (c) Posredni stroški : obremenjevanje zdravstva, potencialni vir kriminala, ...

7.3. MONETARISTIČNA TEORIJA NEZAPOSLENOSTI

Zanika Phillipsovo zakonitost.

Monetaristična navpična Phillipsova krivulja : posledice povečane količine denarja

Predpostavimo, da se gospodarstvo nahaja v stanju dinamičnega ravnotežja pri določeni inercialni inflaciji 12% in določeni stopnji nezaposlenosti – U_n , kar je na sliki prikazano s točko A. Povečanje denarja v obtoku povzroči povečanje AD in višanje cen, ker so po monetaristični predpostavki proizvodne možnosti polno izkoriščene, podjetja menijo, da se njihovi proizvodi bolje prodajajo po višjih cenah. Zato dodatno zaposlujejo in nezaposlenost se niža (B). Ko pa podjetja spoznajo zmoto, da je bilo povečanje povpraševanja le

inflacijsko in da se je stopnja inercijske inflacije spremenila (15%) prihaja do izraza adaptivna pričakovanja. Podjetja zato zmanjšajo zaposlovanje. Zaposlenost se vrne na raven predhodne naravne stopnje brezposelnosti (C). In tako dalje ...

Dolgoročno gledano se nezaposlenost giblje okoli neke naravne stopnje nezaposlenosti – Un. Te ravni dolgoročno gledano ni mogoče spremeniti s strani monetarne politike. Zato monetaristi menijo, da ima Phillipsova krivulja navpično obliko.

Monetaristična navpična Phillipsova krivulja – posledice dezinflacije :

Tudi gibanje v obratni smeri nakazuje navpičnost Phillipsove krivulje, torej, ko je cilj ekonomske politike zbijanje inflacije.

Monetaristična teorija nezaposlenosti : $M \times V = P \times Q = W_n \times E$

W_n = nominalna raven mezd

E = število zaposlenih

$w_n = \frac{\Delta W_n}{W_n}$ = stopnja naraščanja nominalnih plač

$e' = \frac{\Delta E}{E}$ = stopnja povečanja zaposlenosti

$m = w_n + e'$

Stopnja povečanja količine denarja v gospodarstvu se izrazi v povečanju nominalnih plač (w_n) ali povečevanju stopnje zaposlenosti (e'). Skladno z monetaristično logiko je možen vpliv na povečanje zaposlenosti začasen (posredno zaradi povečanja g) a dolgoročno se izraža v inflaciji in rasti nominalnih plač.

Monetaristi menijo, da je **fond plač v gospodarstvu dan**. Definiran je z zmnožkom $W_r \times R$ (W_r = realne plače). Predpostavka o danosti fonda sugerira 2 možnosti povečevanja zaposlenosti :

- I. Večanje zaposlenosti potegne za seboj znižanje splošne realne ravni plač (W_r).
- II. Zaposlenost se lahko povečuje kot posledica delovanja trga v nekaterih panogah a to pomeni nižanje zaposlenosti v drugih panogah.

7. 4. RAZDELITEV IN INFLACIJA

7. 4. 1. NEOKLASIČNA TEORIJA RAZDELITVE

Lastniki pf pridobivajo dohodke na osnovi tržnih načel.

Oblikovanje rente :

Ponudba zemlje je ponazorjena z neelastično krivuljo, saj je omejena z latsništvom zemlje. To pomeni, da je pri določanju dohodkov zemlje odločilna stran povpraševanja. Profiti kot dohodek se oblikujejo po rezidualnem načelu (dohodek – strošek).

Spremembe ravni posameznih dohodkov določa trg (spremembe D in S). Te spremembe pa ne vplivajo na monetarno sfero oz. inflacijo. Spremembe v monetarni sferi ne vplivajo na realne dohodke.

7. 4. 2. POSTKEYNESIANSKA TEORIJA KONFLIKTNE INFLACIJE

Začetke je mogoče zaznati v Hicksovi analizi stavke. Najpogostejši vzrok stavke je nesporazum med delodajalci in delojemalci o ravni plač.

Analiza doseganja dogovorjene plače v času :

Teorija konfliktne inflacije – močni delodajalci in šibki delojemalci :

Teorija konfliktne inflacije – enako močni delodajalci in delojemalci :

Teorija konfliktne inflacije – vnaprejšni sporazum o ravni plač :

Hipoteza grbe :

8. OBLIKOVANJE SPLETA EKONOMSKE POLITIKE

8.1. OKVIRNA PERIODIZACIJA MAKROEKONOMSKIH POLITIK

Prevladujoče usmeritve ekonomskih politik v ZDA in razvitih gospodarstvih Evrope po 2. Svetovni vojni :

Dominantnost keynesianske ekonomske politike po 2. Sv. Vojni :

Prevladovala je keynesianska politika spodbujanja AD. Politika demand managementa je bila zelo učinkovita : stopnje gospodarske rasti so bile zadovoljive, inflacija je bila zmerna, nezaposlenost tudi. Pač pa je naraščal javni dolg kot posledica keynesianske deficitarne naravnosti proračunov.

Pojav stagflacije :

Sredi 70 so se pojavili naftni šoki, kar je povzročilo dvig stroškov proizvodnje in zmanjšanje AD. Zaradi keynesianske politike spodbujanja AD je prišlo do stagflacije (g = stagnerala, ii = naraščala).

Monetaristično ponudbeni splet ekonomske politike :

Uveljavil se je v 80h kot reakcija na keynesiansko politiko, ki ni prijela. Splošno zniževanje davčnih stopenj naj bi spodbudilo sile ponudbe in premaknilo krivuljo AS na levo navzdol pri tem pa nevtralna monetaristična politika agregatnega povpraševanja stabilizira inflacijske pritiske.

(Reaganomics, Thatcherizem)

Nova ekonomija :

Clintonov paket (1993) je bil usmerjen v zmerno povečanje davkov na dohodke (progresivno) in davka na nafto ter znižanje državnih izdatkov, zmanjševanje javnega dolga in tekočega proračunskega primankljaja (fiskalna uranoteženost). Napredek informacijske tehnologije povzroči znižanje stroškov, izboljšano informiranost, konkurenčnost in fleksibilnost na trgih dela, potrošnega in reprodukcijskega blaga v številnih panogah.

USMERITVE EKONOMSKE POLITIKE REPUBLIKE SLOVENIJE

- (a) **Do 50. Let** = obdobje administrativno planskega gospodarstva, ki je oblika komandno planskega gospodarstva (SZ). Proizvodne enote niso bile samostojne pri svojih odločitvah.
- (b) **1953** = sprejem zakona o samoupravljanju podjetij. Podjetja so dobila samostojnost a je imela država še vedno veliko in odločilno diskrecijsko moč posredovanja. Obdobje državno – komandno – tržnega gospodarstva.
- (c) **Po letu 1980** = naraščanje AD z ekspanzivno monetarno politiko, ki je vodila v inflacijo. Monetarna politika je bila nekonsistentno vodena in se je spreminjala glede na politične oz gospodarske moči republik. Značilno je bilo politično endogeno tvorjenje denarja, ki pa ni spodbujalo proizvodnje podjetij. Ob nespremenjeni ali padajoči AS in izjemnih povečanjih AD je bila posledica nenadzorovana hiperinflacija, ki je trajala do razpada Jugoslavije.

7. 2. RAZLIČNOST SPLETOV EKONOMSKIH POLITIK

PODROČJA EKONOMSKE POLITIKE	Monetaristični splet	Ponudbeni splet	Postkeynesianski splet
<u>Monetarna politika</u>	Skladna z gospodarsko rastjo	Restriktivna	Ne za vsako ceno restriktivna (upoštevanje g, nezaposlenosti)
<u>Fiskalna politika</u>	Izravnani proračun	Nižji davki manj socialne podpore	Ne nujno izravnana
<u>Dohodkovna politika</u>	Trg	Trg	Kolektivna pogajanja, soc sporazumi
<u>Zaščitna politika</u>	Liberalna	Liberalna	Kontrolirana

- ❖ **Monetaristični splet** = izhaja iz dominantnosti monetarne politike in poudarja pomen stabilne stopnje rasti denarne mase. Dolgoročno naj rast gospodarske rasti in povečanje zaposlenosti zagotovijo klasične spodbude, ki izvirajo iz trga.
- ❖ **Ponudbeni splet** = poudarja znižanje davčnih bremen, kar sprosti podjetniške spodbude. Bolj tržno naravnani kot monetaristični.
- ❖ **Postkeynesianski splet** = v ospredje postavlja dohodkovno politiko. Sporazumevanje o ravni plač je odvisno od 3 ključnih subjektov v okvirih socialnega partnerstva. To je osnova za izvajanje ostalih ekonomskih politik. Za stabilno g je pomembno sukcesivno obnavljanje sporazumov. Pri tem pa naj bodo tudi ostale politike bolj elastične.